

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**

(coordonator)

Lector univ. dr.

Maria-Georgiana Teodorescu

Lector univ. dr.

Alin Sorin Nicolescu

Drept procesual penal. Partea generală

Note de curs

Ediția a 7-a, revizuită și adăugită

Editura

Hamangiu

Capitolul al II-lea

Participanții în procesul penal

§1. Noțiunea de participanți în procesul penal

Procesul penal reprezintă activitatea reglementată de lege, desfășurată într-o cauză penală, care are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere.

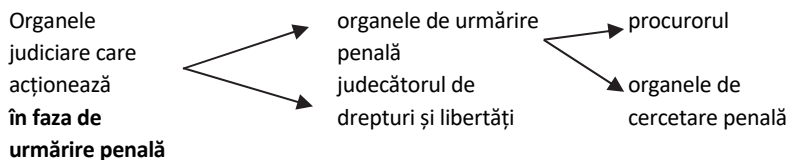
Persoanele care conlucrează pentru desfășurarea acestei activități poartă denumirea de participanți în procesul penal.

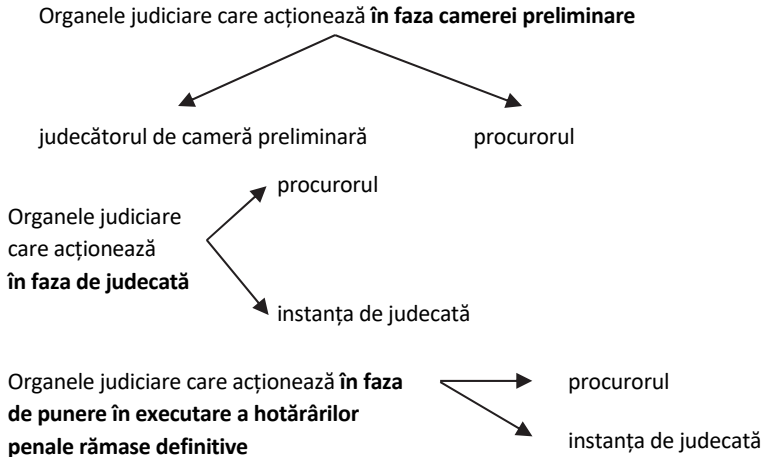
Conform art. 29-34 C. proc. pen., participanții în procesul penal sunt clasificați în următoarele categorii:

- **organele judiciare** – organele de urmărire penală (organele de cercetare penală speciale și organele de cercetare penală ale poliției judiciare, procurorul), judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară, instanțele judecătorești;
- **avocatul;**
- **părțile** – inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente;
- **subiecții procesuali principali** – suspectul și persoana vătămată;
- **alți subiecți procesuali** – martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe prevăzute de lege, având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale.

§2. Organele judiciare

2.1. Organele judiciare specifice fiecărei faze a procesului penal

2.2. Judecătorul de drepturi și libertăți

Conform art. 53 alin. (1) C. proc. pen., judecătorul de drepturi și libertăți este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia, soluționează în cursul urmăririi penale cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind:

- măsurile preventive;
- măsurile asiguratorii;
- măsurile de siguranță cu caracter provizoriu;
- actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;
- încuviințarea perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;
- procedura audierii anticipate;
- alte situații expres prevăzute de lege.

Potrivit art. 3 alin. (1) lit. b) C. proc. pen., judecătorul de drepturi și libertăți exercită funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală.

Judecătorul de drepturi și libertăți **nu mai poate exercita o altă funcție judiciară în desfășurarea aceluiași proces penal** [nu poate exercita funcția de

judecător de cameră preliminară sau de instanță de judecată – art. 3 alin. (3) teza I C. proc. pen.][¹].

2.3. Judecătorul de cameră preliminară

Conform art. 54 alin. (1) C. proc. pen., judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

- verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;
- verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;
- soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimiterie în judecată;
- soluționează alte situații expres prevăzute de lege.

Judecătorul de cameră preliminară **exercită funcția de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată**, fiind ulterior **compatibil a exercita și funcția de judecată**, cu **excepția** cazului în care se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) C. proc. pen. [art. 3 alin. (3) C. proc. pen.][²].

2.4. Instanțele judecătorești

2.4.1. Noțiuni introductive

Instanțele judecătorești reprezintă subiectele principale în desfășurarea activității procesuale, cu atribuții expres prevăzute de lege. Conform art. 2 alin. (1) din Legea nr. 304/2022, „Justiția se înfăptuiește de către judecători în numele legii, este unică, imparțială și egală pentru toți” și este realizată prin instanțele judecătorești expres prevăzute de lege.

[¹] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 78.

[²] Potrivit art. 3 alin. (3) C. proc. pen., modificat prin O.U.G. nr. 18/2016 (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016): „În desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c)”.

2.4.2. Organizarea instanțelor judecătorești

Conform art. 126 alin. (1) din Constituție, „Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege”.

Potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2022, justiția se realizează prin următoarele instanțe judecătorești:

- Înalta Curte de Casație și Justiție;
- curți de apel;
- tribunale;
- tribunale specializate;
- instanțe militare;
- judecătorii.

a) Înalta Curte de Casație și Justiție

În România funcționează o singură instanță supremă, denumită Înalta Curte de Casație și Justiție, cu personalitate juridică și cu sediul în capitala țării [art. 20 alin. (1) din Legea nr. 304/2022].

Aceasta asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale [art. 20 alin. (2) din Legea nr. 304/2022]. Acest lucru se concretizează prin deciziile pronunțate în **recurs în interesul legii**, precum și prin **dezlegarea unor chestiuni de drept**.

Instanța supremă se compune din: președinte, 2 vicepreședinți, 4 președinți de secții și judecători [art. 21 alin. (1) din Legea nr. 304/2022].

Potrivit art. 21 alin. (2) din Legea nr. 304/2022, Înalta Curte de Casație și Justiție este organizată în 4 secții:

- Secția I civilă;
- Secția a II-a civilă;
- Secția penală;
- Secția de contencios administrativ și fiscal,
- la care se adaugă Secțiile Unite, cu competență proprie:
 - soluționează, în condițiile legii, sesizările privind schimbarea jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție;
 - sesizează Curtea Constituțională pentru controlul constituționalității legilor înainte de promulgare.

Conform art. 21 alin. (3) din Legea nr. 304/2022, în cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție funcționează Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, precum și completuri de 5 judecători.

b) Curțile de apel

Curțile de apel sunt instanțe cu personalitate juridică, în a căror circumscripție funcționează mai multe tribunale și tribunale specializate. În România sunt 15 curți de apel, în cadrul cărora funcționează, în raport cu complexitatea și numărul cauzelor, secții sau, după caz, completuri specializate pentru cauze civile, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, cauze civile izvorând din exploatarea unei întreprinderi, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și completuri specializate pentru cauze maritime și fluviale [art. 39 alin. (2) din Legea nr. 304/2022].

c) Tribunalele

Tribunalele sunt instanțe cu personalitate juridică, organizate la nivelul fiecărui județ și al municipiului București, și au, de regulă, sediul în municipiul reședință de județ [art. 40 alin. (1) din Legea nr. 304/2022].

În circumscripția fiecărui tribunal sunt cuprinse toate judecătoriile din județ sau, după caz, din municipiul București [art. 40 alin. (2) din Legea nr. 304/2022].

În cadrul tribunalelor funcționează, în raport cu complexitatea și numărul cauzelor, secții sau, după caz, completuri specializate pentru cauze civile, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, cauze civile izvorând din exploatarea unei întreprinderi, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și completuri specializate pentru cauze maritime și fluviale [art. 40 alin. (3) din Legea nr. 304/2022].

d) Tribunalele specializate

Tribunalele specializate sunt instanțe fără personalitate juridică, ce pot funcționa la nivelul județelor și al municipiului București și au, de regulă, sediul în municipiul reședință de județ [art. 41 alin. (2) din Legea nr. 304/2022].

Tribunalele specializate preiau cauzele de competența tribunalului în domeniile în care funcționează [art. 41 alin. (3) din Legea nr. 304/2022].

Cauzele aflate în curs de judecată la data începerii funcționării tribunalelor specializate, potrivit art. 154 din Legea nr. 304/2022, se vor trimite acestora, pe cale administrativă, din oficiu, spre soluționare. Tribunalul specializat este competent și în caz de trimitere spre rejudecare [art. 41 alin. (4) din Legea nr. 304/2022].

De pildă, în județul Brașov există Tribunalul pentru Minori și Familie Brașov, în a cărui competență intră atât cauze civile cu minori, cât și cauze penale care au cel puțin una dintre părți un minor. De asemenea, Legea nr. 304/2022 menționează Tribunalul Constanța, a cărui competență teritorială vizează județele Constanța și Tulcea, marea teritorială și Dunărea până la mila marină 64 inclusiv, precum și Tribunalul Galați, care vizează celelalte județe și Dunărea de la mila marină 64 în amonte până la km 1.075.

e) Instanțele militare

➤ Curtea Militară de Apel

Funcționează în municipiul București, ca instanță unică, are personalitate juridică și este condusă de un președinte ajutat de un vicepreședinte, conform art. 65 din Legea nr. 304/2022.

➤ Tribunalele militare

În România există 4 tribunale militare (în municipiile București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara), care judecă procesele și cererile date prin lege în competența lor și care, din punct de vedere administrativ, sunt conduse de un președinte ajutat de un vicepreședinte.

f) Judecătoriile

Judecătoriile sunt instanțe fără personalitate juridică, organizate în județe și în sectoarele municipiului București [art. 42 alin. (1) din Legea nr. 304/2022].

Localitățile care fac parte din circumscripțiile judecătoriilor din fiecare județ se stabilesc prin hotărâre a Guvernului, la propunerea ministrului justiției, cu avizul Consiliului Superior al Magistraturii [art. 42 alin. (2) din Legea nr. 304/2022].

În raport cu natura și numărul cauzelor, în cadrul judecătoriilor se pot înființa secții sau completuri specializate [art. 43 alin. (1) din Legea nr. 304/2022].

În cadrul judecătoriilor se vor organiza secții sau completuri specializate pentru minori și familie [art. 43 alin. (2) din Legea nr. 304/2022].

2.4.3. Compunerea completurilor de judecată

Compunerea completurilor de judecată reprezintă numărul de judecători care participă la judecarea unei cauze și la luarea hotărârii^[1].

Important – trebuie distins între noțiunea de „constituire a instanței” și „compunere a instanței”, întrucât:

- compunerea instanței = complet de judecată = doar numărul de judecători;
- constituirea instanței = judecători + procurorul de ședință + grefier, respectiv magistrat-asistent la Înalta Curte de Casație și Justiție.

Compunerea completurilor de judecată este următoarea, conform Legii nr. 304/2022:

- cauzele date, potrivit legii, în competența de **primă instanță a judecătoreiei, tribunalului și curții de apel** se judecă în complet format dintr-un **judecător** [art. 59 alin. (1) din Legea nr. 304/2022]. Prin **excepție**, completul pentru soluționarea în primă instanță a cauzelor privind conflictele de muncă și asigurări sociale se constituie dintr-un **judecător** și **2 asistenți judiciari** [art. 60 alin. (1) din Legea nr. 304/2022];
- **contestațiile** formulate împotriva hotărârilor pronunțate în materie penală de către judecătorii și tribunale în cursul judecății în primă instanță, de către judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la aceste instanțe se soluționează în complet format din **2 judecători** [art. 59 alin. (2) din Legea nr. 304/2022];
- **apelurile** se judecă în complet format din **2 judecători** [art. 59 alin. (3) din Legea nr. 304/2022];
- **recursurile** se judecă în complet format din **3 judecători** [art. 59 alin. (3) din Legea nr. 304/2022];
- cauzele date, potrivit legii, în competența de **primă instanță a Înaltei Curți de Casație și Justiție** se soluționează de un complet de judecată format din **3 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. a) din Legea nr. 304/2022];
- **contestațiile** împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la curțile de apel și Curtea

^[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 85.

Militară de Apel se judecă de un complet format din **2 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. b) din Legea nr. 304/2022];

- **apelurile** împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel se soluționează de un complet de judecată format din **3 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. c) din Legea nr. 304/2022];
- **contestațiile** împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție se soluționează de un complet de judecată format din **2 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. d) din Legea nr. 304/2022];
- **contestațiile** împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de curțile de apel și Curtea Militară de Apel se soluționează de un complet de judecată format din **3 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. e) din Legea nr. 304/2022];
- **contestațiile** prevăzute în art. 250¹ alin. (1) C. proc. pen. împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în apel de curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și contestațiile prevăzute la art. 250¹ alin. (4) C. proc. pen., împotriva deciziilor pronunțate în apel de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel, se judecă de un complet de judecată format din **3 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. f) din Legea nr. 304/2022];
- **recursurile în casație** împotriva deciziilor pronunțate în apel de curțile de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, după admiterea în principiu, se judecă de un complet de judecată format din **3 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. g) din Legea nr. 304/2022];
- **recursurile** împotriva încheierilor prin care curțile de apel și Curtea Militară de Apel resping cererile de sesizare a Curții Constituționale se judecă de un complet de judecată format din **3 judecători** [art. 34 alin. (4) lit. h) din Legea nr. 304/2022].

2.5. Organele de urmărire penală

Organele de urmărire penală sunt constituite din procuror și organele de cercetare penală.

2.5.1. Procurorul

2.5.1.1. Noțiuni introductive

- Procurorul este reprezentantul Ministerului Public, care ajută la înfăptuirea justiției pe toată durata procesului penal, reprezentând interesele generale ale societății și fiind apărătorul ordinii de drept, precum și al drepturilor și libertăților cetățenilor [art. 131 alin. (1) din Constituție].
- Procurorii sunt constituiți în parchete care funcționează pe lângă instanțele de judecată^[1].
- Conform art. 132 alin. (1) din Constituție, procurorii își desfășoară activitatea potrivit **principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic**, sub autoritatea ministrului justiției.
- **Principiul legalității:**
 - este o consecință a principiului legalității procesului penal;
 - în toate activitățile pe care le întreprinde, procurorul trebuie să respecte prevederile legale; este dator să asigure respectarea legii și de către organele de cercetare penală, a căror activitate o supraveghează;
 - procurorul are obligația de a asigura respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor, își exercită funcțiile în conformitate cu legea, respectă și protejează demnitatea umană și apără drepturile persoanei^[2].
- **Principiul imparțialității și al independenței:**
 - procurorul este independent în raport cu celelalte autorități publice și cu instanțele judecătorești;
 - procurorul este independent și față de participanții la procesul penal, urmărind înfăptuirea justiției, și nu realizarea unor interese individuale^[3].
- **Principiul controlului ierarhic:**
 - procurorii din fiecare parchet sunt subordonați conducătorului parchetului respectiv, iar conducătorul unui parchet este subordonat conducătorului parchetului ierarhic superior din aceeași circumscripție,

[1] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 72.

[2] *Ibidem*, p. 72-73.

[3] C.S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 73.